

MARTÍ DE RIQUER: "Guillem de Berguedà és un dels millors trobadors que hi ha hagut"

Jaume Fígols

La recent publicació de *Les poesies del trobador Guillem de Berguedà* per Quaderns Crema ofereix un doble motiu de satisfacció als amants de la literatura. En primer lloc per la pròpia importància del poeta, personatge de fort temperament i autor d'una obra singularíssima que el fa el més notable dels trobadors catalans. En segon lloc, per l'acuradíssima edició que n'ha fet el doctor Martí de Riquer, catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona a qui devem prestigiosos estudis en l'àmbit de les literatures romàniques, catalana i hispànica. En destacarem, pel que aquí ens interessa, els tres volums de l'obra *Los trovadores. Historia literaria y textos* (1), referència obligada per a qui vulgui conèixer la poesia trobadoresca; també són nombrosos els articles que ha escrit específicament sobre Guillem de Berguedà (2), sense oblidar les pàgines que li dedica en les seves històries de la literatura universal i catalana (3), de caràcter més divulgatiu destinades a un públic no especialitzat. En tot cas, apropar-se a Guillem de Berguedà o a qualsevol altra obra o autor a través dels estudis del doctor Riquer és sempre una experiència gratificant per l'amenitat amb que sap vestir la seva vasta erudició i rigor filològic; mèrits que no manquen al llibre que acaba de publicar.

De fet, fins a l'aparició, ara fa deu anys, de la versió que en féu Climent Forner (4), l'única possibilitat d'accedir a l'obra de Guillem de Berguedà era l'estudi i edició que n'havia fet el mateix Martí de Riquer l'any 1971 (5). La primera pregunta, doncs, és obligada:

— *Quin significat té aquesta nova edició de Guillem de Berguedà respecte a la de Poble?*

— Ens vam adonar que el 1196 és la primera data en què Guillem de Berguedà apareix documentat com a mort. El lli-

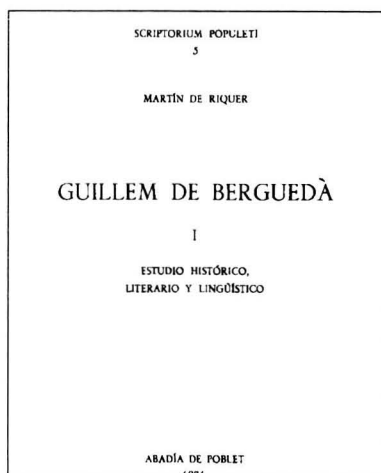


Martí de Riquer,
estudis de
Guillem de Berguedà
ENCICLOPÈDIA CATALANA

bre és fruit del vuitè centenari d'aquest fet. L'edició de Poble, publicada l'any 71, que era molt buscada, estava completament exhaurida; aleshores el doctor Jaume Vallcorba, director dels Quaderns Crema, amb el qual he col·laborat en molts aspectes, em va demanar de fer una nova edició del Guillem de Berguedà no tan extensa ni tan gruixuda com la de Poble, on hi ha tot un volum destinat a l'estudi històric, literari, mètric..., una edició que resumís tot això. Jo hi vaig estar d'acord i el resultat és que la part de text ha estat completament revisada com si la fes de nou, i la traducció, revisadíssima, perquè hi ha alguns passatges que no s'entenen i que amb el temps s'han anat entenent. Després, s'havien de puntualitzar més les notes, perquè van dirigits, per una banda, al lector que vol un aclariment sobre un aspecte i, per una altra, a justificar la interpretació o el sentit que es dona a un passatge. Això no anul·la l'edició de Poble, però sí que la deixa ja per a consulta en biblioteques. Perquè, encara que aquesta d'ara és una edició que pretén complir amb el rigor d'un treball crític, també vol anar destinada a un públic més ampli, a uns lectors a qui agrada la poesia i que poden acostar-s'hi sense necessitat d'una preparació especialitzada. És a dir, no és una edició per a erudits, sinó per als amants de la poesia i per a la gent a qui, per exemple, puguin interessar els aspectes tant històrics com literaris de la Catalunya de fa vuit-cents anys.

— *D'aleshores ençà, l'única edició apareguda de Guillem de Berguedà és la versió que va fer-ne en Climent Forner l'any 86 i que vos mateix vàreu prologar.*

— Sí, la vaig prologar i ell va fer un resum, tant al pròleg com a les notes, de la meua edició de Poble. És clar que una traducció en vers no pot ser literal; però



"Guillem de Berguedà"
obra de Riquer
publicada el 1971
a Poblet.
ARXIU

té un ritme molt adequat, i hi ha passatges difícils d'entendre que ha esquivat amb molta gràcia.

— Parlem una mica del personatge i de la circumstància històrica que l'envolta, perquè una de les coses que es veu llegint-lo és que les seves poesies trasllueixen les lluites internes entre els nobles, l'enemistat amb el rei Alfons...

— És una poesia d'una actualitat constant. Per a Guillem de Berguedà la poesia és un element per a estendre i difondre les seves idees, les seves filies i fòbies, la seva actitud política, la seva actitud social... Moltes d'aquestes poesies podrien comparar-se amb articles de premsa violents que surten en una situació determinada sobre la qual ell diu la seva opinió.

— Això explicaria que Guillem de Berguedà sigui un trobador poc procliu a la poesia amorosa i molt més donat al sirventès?

— La poesia amorosa és molt bona. El que passa és que ell era un home que coneixia molt bé tots els trobadors, amb alguns dels quals tenia gran relació, i havia escoltat molta poesia trobadoresca. Per tant, quan fa poesia amorosa la fa com un senyor feudal, cosa que mai no se li pot oblidar perquè és el que ell era: tant com a senyor de cinc castells i de diverses masies com a vassall del Comte de Cerdanya. Guillem de Berguedà està dintre de la cadena de relacions feudals i, naturalment, quan fa poesies amoroses s'expressa amb els termes normals del vassallatge feudal.

— En tot cas, la vida (6) de Guillem de Berguedà li atribueix una història amorosa tan intensa com la seva vida política, però en canvi la seva producció de poesia amorosa és reduïda.

— Bé, perquè no cultivà precisament l'amor cortesà en la seva pràctica. Més aviat fou bastant un don Juan.

— Vol dir que la seva poesia amorosa pot ser tòpica i que on trobaríem més marcadament la seva personalitat és en els sirventesos?

— Bé, és que la seva personalitat es veu sempre. Fins i tot dintre de les poesies amoroses hi pot aparèixer un estirabot, una expressió nova, que no diria un altre trobador. Fou, sobretot, un home d'un gran enginy.

— De tota manera no es pot pas dir que coneguem tan bé les dames com els enemics de Guillem de Berguedà...

— Jo vaig sospitar que una de les dames, «Mon Esper», és Elís de Turena, a qui hauria conegut quan va ser a l'altra banda dels Pirineus, perquè amb aquest senyal de «Mon Esper» tracten Elís de Turena altres trobadors. Últimament hi ha qui ho posa en dubte, però com que no en tinc una prova decisiva m'estimo més no insistir-hi. És molt difícil identificar el senyal de les dames celebrades pels trobadors. També dedica poesies amoroses a Estefania de Berga però ho fa per a malparlar del marit.

— I, per cert, que li aplica un senyal prou malintencionat quan l'anomena «ma sogra»...

— És tan estrany que Guillem de Berguedà digui «mon sogre» a Pere de Berga! Jo m'imagino que comença amb ell, i, és clar, si ell és «mon sogre» com es dirà la seva muller? Doncs, «ma sogra»! És la burla; és per fer riure. Com el bisbe d'Urgell: devia ser molt alt perquè sempre li diu «Bisbatz» (bisbàs). Aquestes referències han de ser certes. La descripció física de Ponç de Mataplana és una caricatura; diu que té el nas de corb; si hagués estat xato no ho hauria pogut dir; devia ser així. Ell dona una deformació caricaturesca de com eren les persones. Tingui en compte que devia fer riure molt, tot això.

— Sovint heu remarcat l'eficaç tècnica denigratòria de Guillem de Berguedà; fins

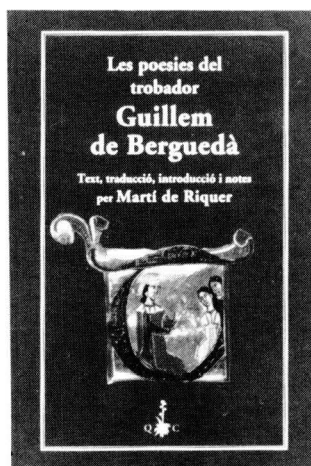
arriba a afirmar coses contradictòries d'un mateix personatge sempre que serveixin per a difamar-lo. A Arnau de Preixens, per exemple, tan aviat l'acusa de priapisme com el tracta d'eunuc.

— L'odi amb Arnau de Preixens era fonamentalment perquè estaven en dos bàndols polítics diferents: Arnau de Preixens estava al costat del rei i del comte d'Urgell, i Guillem de Berguedà, al costat dels sublevats. El cert és que amenaça d'emasculat-lo, ho diu claríssimament; però no podem donar com un fet que ho complís, s'ha d'assenyalar d'una manera tímida. En canvi sí que és un fet clar que va assassinar el vescomte de Cardona, això està documentat; ell ho diu, ho diu la vida i ho diuen documents cardonins.

— I és arran d'aquest assassinat que Guillem de Berguedà marxa cap a Provença. Per a un poeta que escriu en provençal, aquest viatge deu revestir una certa importància...

— O s'amaga o marxa... Potser les dues coses. Perquè sembla que va ser en aquesta època, després del 75 o més endavant, quan Guillem de Berguedà desapareix de la documentació. El que passa és que és un personatge molt ben documentat: sempre havia fet donacions i el trobem signant documents, i coincidint amb l'assassinat del vescomte de Cardona ja no apareix en aquests documents.

Ara, com a poeta ja estava molt format. Entre els anys 1171 i 1175 ja escriu un provençal perfecte. Havia d'haver-lo estudiat, perquè no era la seva llengua. Potser havia tingut un professor; hi havia trobadors com Giraut de Bornelh o Raimon Vidal de Besalú que eren mestres de trobar. No es pot ser trobador si no s'ha estudiat. No es pot aprendre mètrica d'oïda, i, sobretot, el que no es pot aprendre és música. Perquè la forma de les seves poesies és perfecta!, tant en l'estrofisme com en les rimes.



Darrera publicació de l'obra del trobador a cura de Riquer.

ARXIU

— *En tot cas, seria aquest el moment en què entra en relació personal amb altres trobadors, com ara Bertran de Born?*

— Que va haver-hi relació personal amb Bertran de Born, ho diu el mateix Bertran de Born en la darrera estrofa d'un dels seus sirventesos: «qan nos partim amdui al cap del pon», però almenys la seva poesia, Guillem de Berguedà la devia conèixer d'abans; no oblidem que Bertran de Born tenia un joglar català que es deia Papiol, i aquests joglars viatjaven molt: com que el sirventès és un mitjà de difondre idees personals i polítiques, d'odis i enemistats, aquesta poesia no es pot quedar tancada en un poble; els joglars la van cantant i divulgant per tot arreu.

— *Tot trobador, a més de de poeta havia de ser músic. De Guillem de Berguedà com a músic, poca cosa se'n sap.*

— Ben poc. Aprofita melodies antigues, per exemple una de Guillem de Peitieu (7). També aprofita les cançons populars que canten els *macips de Pau*, els minyons de Pau d'Empordà (8).

— *Guillem de Berguedà és un senyor feudal, però no ocupa una posició massa elevada en comparació amb altres nobles; la seva poesia podria ser un mitjà per fer-se valer?*

— Home, no era tan important com els Cardona o Montcada, però era una persona d'una gran categoria, el seu pare era vescomte de Berguedà. A més, havia de ser molt temut, perquè ja des de molt aviat comença a escriure poesies contra tothom. Fixi's que quan vol ser més insultant i més agre, utilitza ritmes de cançons populars, expressions populars..., que puguin arribar al poble, que facin gràcia, cançonetes que es puguin aprendre fàcilment de memòria... És la seva tècnica per fer-se eficaç en poesia.

— *L'actitud difamatòria de Guillem de Berguedà no li va reportar mai cap mena*

de revenja per part dels seus enemics? No es coneix cap mena de represàlia contra ell pels seus versos?

— Alguns trobadors que van escriure poesies contra una persona determinada es van trobar que aquesta persona llogava un altre trobador per contestar i se'n conserva la resposta, però no hi ha cap poesia que respongui als versos de Guillem de Berguedà. Els seus enemics eren nombrosos però no es van adonar que el que calia era respondre amb les mateixes armes. I la prova n'és que, vuit segles després, tenim una trista estampa d'Arnau de Preixens, de Ponç de Mataplana i de Pere de Berga, que no té resposta; és a dir, ha guanyat la poesia. Si aquests senyors, que eren tan poderosos, haguessin llogat un bon trobador, en tindríem la resposta, però no la tenim.

— *Així, doncs, després de dir tot el que deia, l'única conseqüència que en rep és l'excomunicació per part del bisbe d'Urgell?*

— És que les deia amb molta gràcia. I va anar a la presó, també!

— *Però més aviat per motius polítics?*

— És que l'expressió «polític» no m'agrada; són motius feudals: conflictes entre els senyors i la corona; lluites entre el poder de l'església, el poder dels nobles i el poder del rei. No oblidem que la mitra d'Urgell estava al costat del rei i que atacar el bisbe de la pròpia diòcesi ja és un motiu d'excomunicació.

Ell, en canvi, era molt amic dels templers; sovint els fa donacions: el castell de Puig-reig el va deixar als templers; i, mort Guillem de Berguedà, el castell de Puig-reig va ser el cap de la comanda dels templers del Berguedà. Al seu testament diu que deixa cos i ànima al Temple; hi va tenir una gran vinculació. I d'això no se n'ha de treure conseqüències rares: els templers eren un orde militar perfectament acceptat en aquell mo-

ment; no hi busquem coses misterioses ni esotèriques!

— *Degut a aquesta personalitat forta, virulenta, podríem sospitar que al voltant de Guillem de Berguedà es crea una certa aurèola llegendària? Vostè cita un fragment de Il Novellino on es refereixen anècdotes d'ell.*

— Bé, aquestes anècdotes vénen de les *vidas*. Segurament sí que n'hi havia d'haver algun record... li devien atribuir coses infundades... Això és molt possible; però també n'hi ha de Guillem de Cabertany i altres trobadors de llegendes.

És que la *vida* de Guillem de Berguedà és feta per una persona que està molt ben informada, així com les d'altres trobadors són totalment fantasioses. Que s'equivoca quan no sap el nom de Puig-reig i diu «*Riechs*»...?, però es que aquest home està escrivint a Itàlia, en un llunyà castell. Com quan diu que era vescomte de Berguedà; sí, s'equivoca, però és que era fill d'un Guillem de Berguedà que era vescomte de Berguedà.

— *En tot cas l'anècdota que descriu Il Novellino no desdii gens del personatge.*

— No. Està molt ben interpretat. És que, a més, també ens trobem davant uns hàbils narradors que busquen personatges que escaiguin per a la seva narració.

— I després de tot això, mor Ponç de Mataplana, un dels enemics a qui ha dit de tot, i li dedica l'únic plany que va escriure.

— Això és sorprenent. El plany de Guillem de Berguedà per Ponç de Mataplana és la poesia més sincera de tota la literatura trobadoresca. El plany era un gènere virtualment insincer: quan mor algun gran senyor, el trobador l'omple d'elogis; però sempre, cap al final diu que el seu fill continuarà la figura del gran personatge que era el pare; és a dir, el trobador vol conservar el lloc. Guillem de Berguedà arriba

Guillem de Berguedà, personatge literari

No hi ha dubte que Guillem de Berguedà visqué una existència certament intensa. La seva *Vida* ens en dóna la imatge d'un guerrer temible i d'un amant llibertí: «*Mout li vengront de grans aventuras d'armas e de dompnas, e de grans desventuras*». No fóra, doncs, estrany que la seva fama s'estengués i perdurés més enllà de la seva mort fins a convertir-lo en personatge literari. Així, a finals del segle XIII, el trobem com a protagonista d'una de les històries que integren *Il Novellino*.

Il Novellino o *Le cento novelle antiche* és una obra italiana anònima que hom data a finals del segle XIII. Es tracta d'una col·lecció de contes breus (*novelle*) on es barregen anècdotes i facècies de personatges tan històrics com de ficció, sense altra pretensió que el simple entreteniment enginyós. Hi trobem prefigurada la literatura pròpia d'una societat burgesa que produirà obres com el *Decameron*.

No sabem per quins viaranys l'anònim autor d'*Il Novellino* arribà a tenir notícia de Guillem de Berguedà ni d'on treu les anècdotes, més que probablement falses, que li atribueix. És el cas, però, que s'adiuen perfectament amb el personatge històric i que, a més dels trets que en destaca la *Vida*, també ens en donen la imatge d'un home tan enginyós com confirmen el seus versos.

Tractant-se, a més, d'una obra poc coneguda i de la qual no existeix cap versió catalana, ens ha semblat oportú d'incloure en aquest EROL el text d'aquesta *novella*. De ben segur us plaurà tant o més que als seus lectors originaris, per als quals Guillem de Berguedà era un personatge remot, si no desconegut.

Jaume Fígols Roca

XLII

Qui conta bellissima novella di Guiglielmo di Berghedam, di Proenza.

Guiglielmo di Berghedam fue nobile chavalieri di Proenza, al tempo del conte Raymondo Berlinghieri. Un giorno avvenne che kavalieri si vantavano. Et Guiglielmo si vantò che non avea niuno nobile huomo in Proenza ch'e'no gl'avesse fatto votare la sella, et giacuto con sua mogliera. Et questo disse in udienda del conte. E'l Conte rispuose: «Or tace!» Guiglielmo disse: «Voi, Singniore, io lo vi dirò». Fecie venire suo destriere sellato et cinghiato bene; li sproni in piè, mise il piè nella staffa, et, quando fu così ammannato, parlò al Conte, et disse: «Voi, Signore, nè metto, nè traggio». Et monta a cavallo, e sprona, e va via. El Conte s'adiroo molto. Que'non veniva a Corte. Un giorno si ragunaro donne a uno nobile convito. Mandaro per Guiglielmo di Berghedam, et la contessa vi fu. Et dissero: «Ora di', Guiglielmo, perchè ài tu così onite le nobili donne de Proenza. Kara la comperrai!» Katuna avea uno martoro sotto. Quella che parlava disse: «Vedi, Guiglielmo, che per la tua follia ti conviene morire!» Et Guiglielmo, vedendo che si era sorpreso, parlò, e disse: «D'una cosa vi prego, donne, per amore: ke mi facciate un dono». Le donne rispuosero: «Domanda, salvo che non domandi tua scampa». Allora Guiglielmo parlò, et disse: «Donne, io vi priego, per amore, che quale di voi è la più putta, mi dea in prima». Allora l'una riguardò l'altra: non si trovò ki prima li volesse dare. Et si scampò a quella volta.

• • •

Guillem de Berguedà fou un noble cavaller de Provença del temps del comte Ramon Berenguer. Un dia s'esdevingué que uns cavallers estaven dient fanfarronades, i Guillem es vantà que no hi havia un sol gentilhome a tot Provença a qui no hagués fet buidar la sella o que no hagués jagut

amb la seva muller. I això ho va dir davant del comte. I el comte respongué:

— A mi també?

Guillem va dir:

— A vós, senyor, ja us ho diré.

Féu venir un seu destrer ensellat i ben cinglat; amb els esperons calçats, posà el peu a l'estrep, agafà l'arçó i, quan estigué així preparat, s'adreçà al comte i li digué:

— Pel que fa a vós, senyor, ni entro ni surto.

I munta al destrer, pica d'esperons i parteix.

El comte va encolerir-se, i ell no aparegué més a la cort.

Un dia, s'aplegaren les dames en una festa distingida: enviaren a cercar Guillem —i entre elles la comtessa— i li digueren:

— Digue'ns ara, Guillem: per què has avergonyit les gentils dames de Provença? Ho pagaràs car!

Cadascuna tenia un corró amagat. La que parlava li va dir:

— Pensa, Guillem, que per la teva insensatesa moriràs.

I Guillem, veient-se sorprès d'aquesta manera, va parlar i va dir:

— Una cosa us demano, senyores, per amor d'allò que més estimeu: que abans de morir em concediu un do.

Les dames respongueren:

— Amb molt de gust: demana, excepte que demanis de fugir.

Aleshores Guillem parlà i els digué:

— Senyores, us demano per amor que aquella de vosaltres que sigui la més puta, que sigui la primera a pegar-me.

Aleshores, l'una mirà a l'altra: no n'hi va haver cap que volgués ser la primera a pegar-lo, i així se'n sortí aquella vegada.

(Traducció d'Anton M. Espadaler, professor de Literatura Medieval de la Universitat de Barcelona)

a fer una confessió sorprenent; diu que en el que va escriure contra Ponç de Mataplana ha mentit i s'ha equivocat: «*de tot ai mentit e mespres*». Tingui en compte que el Plany per Ponç de Mataplana és una confessió pública, perquè això ho divulgaran els joglars, i aquells mateixos joglars que havien dit penjaments terribles de Ponç de Mataplana ara diran el contrari. És d'una sinceritat sorprenent, i és la poesia que moralment diu més a favor de Guillem de Berguedà, un home tan violent, tan cruel.

Jo sospito que a l'expedició on va morir Ponç de Mataplana també hi devia anar ell, perquè hi ha aquells versos tan curiosos on diu que es plany de no haver pogut defensar-lo quan el van matar (9); això no s'escriu si s'escriu des de molt lluny; era a prop, potser a la mateixa expedició que jo crec que podria ser la de Requena ja que, tot i que en aquests anys hi ha moltes expedicions de saqueig o per mantenir la frontera al nord del regne de València i al Baix Aragó, la de Requena va ser prou important perquè aparegui a la *Gesta comitum barcinonensium*. Podem imaginar que el va veure lluitar molt valentament, d'una manera heroica, i aleshores li va fer l'elogi.

— Us heu tornat a referir a la divulgació de la poesia trobadoresca a través dels joglars. Quina difusió va tenir l'obra de Guillem de Berguedà en el seu temps?

— Guillem de Berguedà era molt amic dels seus joglars, els tracta amb molt d'afecte, però sempre amb un afecte de senyor a vassall. Aquests joglars viatjaven molt i van difondre les seves poesies per tot Catalunya. Pensi que els joglars també eren correus; per això moltes vegades els tracta de «*missatger*».

— Amb posterioritat, Guillem de Berguedà devia ser un poeta prou conegut, fins se'n

troba alguna ressonància a la Divina Comèdia del Dante.

— N'hi ha una, sí. És un vers d'una cançó amorosa que va ser molt popular; la trobem copiada en catorze manuscrits i es va divulgar molt (10). De fet, va ser més conegut per aquesta cançó amorosa que per tota la seva producció de sirventesos.

— Vuit segles després de la seva mort, quina vigència pot tenir l'obra de Guillem de Berguedà?

— És un poeta que pot interessar, que pot sorprendre. És evident que té la virtut de traslladar-nos uns estat d'ànim, uns pensaments, unes actituds de fa vuit segles. Es mantenen molt vives les coses que diu Guillem de Berguedà.

— En quins aspectes?

— En la manera d'expressar-se, en la gràcia que li proporcionen tots aquells modismes que utilitza: «*Prop ai estat sots coa de mouton*» (he estat massa sota cua de moltó), què vol dir?, segurament vol dir estar capficat, però fa gràcia que comenci una cançó amb aquesta expressió popular. O aquella cançó «*que fetz N'Ot de Moncada / ans que peira pausada / fos el clochier de Vic*» (que féu N'Ot de Montcada abans que fos posada pedra al campanar de Vic): no hem de pretendre datar la poesia a partir d'això; «ser més vell que el campanar de Vic» devia ser una expressió com ara «l'any de la picor».

Per cert, Guillem de Berguedà deia Berga amb «e» oberta; fixi's que ho fa rimar amb merga, enderga...

— Quin seria actualment l'estat de les investigacions sobre Guillem de Berguedà?

— No crec que es puguin trobar noves poesies, que és el que interessaria més. Tant de bo tinguéssim la sort que apare-

gués algun cançoner nou amb poesies desconegudes! I, sobretot, si poguessin aparèixer altres transcripcions de poesies que s'entenen difícilment perquè estan mal transcrites. Algunes són difícils d'interpretar per culpa dels copistes. Per exemple, n'hi ha una que diu: «*el mi vol penre a bordan e cercamon*», què vol dir «*bordan e cercamon*»? Vol dir «a Borredà i Cercs amunt», i, és clar, un copista italià del segle XV veu «*a bordan e cercamon*» i no entén absolutament res (11). Com aquella altra que partla del «*Soler d'Avian*» (12): es conserva en un únic manuscrit amb corrupcions evidents i aquesta cita no es comprenia; hi havia tota mena de conjectures i els versos era impossible d'entendre sense reconèixer que es tracta d'un topònim, llavors resulta que és la casa que encara existeix al costat de Santa Maria d'Avià. Un altre cas és quan invoca sant Lleí; a cap altre trobador del món se li acudiria d'invocar aquest sant, i és que sant Lleí és el patró d'Avià i, a més, Guillem de Berguedà també era senyor de Sant Lleí de la Vall d'Ora.

— Per tant, per aclarir al·lusions d'aquesta mena us va ser imprescindible conèixer sobre el terreny els llocs d'on Guillem de Berguedà era senyor.

— Jo havia començat les meves investigacions bastant abans de l'any 71, però fins al 70 no vaig anar a Berga. L'alcalde, que llavors era en Joan Noguera, va posar a la meua disposició un jeep amb un xofer i ell mateix em va acompanyar a tot arreu. Perquè jo em trobava, per exemple, que al testament de Guillem de Berguedà hi apareixen el «*mansum Trujars*» i «*Villa Asinorum*» i als mapes no hi sortien; vaig a Casserres, pregunto a un pagès on són el mas Trullàs i el Viladases i me'ls assenyala: encara es diuen igual!



Abellaira
Relotgeria i Joieria

Relotges de les millors marques
Longines - Camel - Seiko - Lotus - Citicen - Jaguar - Nowley
Reparacions garantides
Joies noves per encàrrec
Tallers propis

C/. dels Àngels, 1
Tel. 822 26 36
BERGA

Anant de Berga a Castellar del Riu, em diu el Noguera: «Aquest és el Coll de la Creu». Home!, el Coll de la creu el cita Guillem de Berguedà i jo no sabia on podia ser! I així vaig identificar tots els masos que apareixen al testament de Guillem de Berguedà. Sorpren trobar vius noms que surten en un document de fa vuit-cents anys!

— *En resum; mercès a la poesia, Guillem de Berguedà i el seu món han sobreviscut vuit segles.*

— Evidentment. És un dels millors trobadors que hi ha hagut. I és que, realment, no coneixem ningú de fa vuit-cents anys tan bé com Guillem de Berguedà. Molt més que d'altres trobadors i que d'altres personatges de categoria: què en sabem d'Arnau de Preixens, d'en Pere de Berga, dels Cardona?, com eren?, què pensaven?... De Guillem de Berguedà en sabem des de les passions fins a les actituds davant la vida ♣

6. Es coneixen com a *vidas* i *razos* els textos que acompanyen els cançoners per explicar la biografia d'un trobador o la mateixa poesia. La major part són del segle XIII, per tant posteriors als trobadors de qui parlen.
7. Es refereix a la composició XVII que comença: «*Cavalier, un chantar cortes / aujatz en qest son q'ai apres*» (Cavallers, escolteu un cantar cortès en aquest so que he après). No és l'única vegada que agafa melodies d'altres trobadors; els primers versos de la composició VI també declaren estar bastits sobre una melodia antiga que Riquer atribueix al trobador Marcoat («*Chansson ai comensada / que sera loing cantada / en est son vieil antic*»). He començat cançó que serà lluny cantada en aquest so vell antic).
8. Es referix a la composició V: «*Chantarey mentre m'estau / chantaret bon e leiau / que chanton macips de Pau*». (Cantaré mentre estic tranquil un cantaret bo i lleial que canten els macips de Pau). Segons Riquer es devia tractar d'una melodia molt coneguda a tot Catalunya.
9. «*qe.l cor n'ai trsit e.n vauc dolens / car no fui al vostre socors, / que ja no m'em tengra paors / no.us valges de la gent truffana.*» (Car en tinc el cor trist i vaig adolorit perquè no

vaig acudir al vostre socors, ja que la por no m'hauria retingut d'ajudar-vos contra la gent enganyadora). Edició Riquer, 1996, pp. 220-221.

10. Es tracta del vuitè vers de la composició XXVI: «*tant ai de joi per freich e per calina* (el mateix goig tinc per fred com per calor). Dante posa en boca d'Arnaut Daniel un vers semblant, en provençal, al *Purgatorio* de la *Divina Comedia*: «*Que.us guida al som ses freg e ses calina*» (Purg., XVI, 128).
11. Riquer transcriu: «*et lairon / el mi volc penre a Bordan e Cercs amon*» (i per sorpresa em volgué capturar a Borredà i més amunt de Cercs). XVII («*Cavalier, un chantar cortes*»), 29-30. El copista va interpretar «*Cercs amon*» com el nom d'un altre trobador, *Cercamon*, de qui transcriu textos en el mateix cançoner.
12. Es refereix a la composició IX: «*Ben fo ver q'en Berguedan / fe bastir lo bisbe gamus / per forsa.l soler d'Avian*» (Ben cert fou que a Berguedà el bisbe camús féu, per força, bastir el soler d'Avià).

Jaume Fígols Roca

NOTES

1. RIQUER, M. de: *Los trovadores. Historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, 1983.
2. «En torno a "Aronqueta, de ton chantar m'azir"», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXIII, 1950.
«El trovador Guilhem de Berguedán y las luchas feudales de su timpo», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, XXIX, 1953.
«Las poesías de Guilhem de Berguedán contra Pere de Berga», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXV, 1953.
«Las poesías de Guilhem de Berguedán contra Pons de Mataplana», *Zeitschrift für romanische Philologie*, LXXI, 1955.
«El testamento del trovador Guilhem de Berguedán», *Mélanges de linguistique et de littérature romanes à la memoire d'István Frank*, Universitât des Saarlandes, 1957.
«L'ancienne «Vida» provençale du trobadour Guilhem de Berguedán», *Actes et Mémoires du I Congrès International de langue et littérature du Midi de la France*, Avignon, 1957.
3. RIQUER, M. de: *Història de la literatura catalana*, vol. I, Barcelona, Ariel, 1964.
Història de la Literatura universal, vol. II, Barcelona, Planeta, 1984.
4. *Guillem de Berguedà i altres trobadors: Obra poètica*, Edicions de l'Albí, 1986 (Escriptors del Berguedà, 2).
5. RIQUER, M. de: *Guillem de Berguedà*. Dos volums: I, *Estudio histórico, literario y lingüístico*; II, *Edición crítica, traducción, notas y glosari*. Abadia de Poblet, 1971, *Scriptorium Populeti* 5 i 6.



**CAÇA
PESCA
NÀUTICA
CALÇAT DE CAMP
TROFEUS**

Plaça Viladomat, 1 - Tel. 821 12 66
BERGA